

## แนวทางการปรับใช้ระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย: กลไกการกระตุ้นและควบคุมพฤติกรรมของผู้คน

### Guidelines for Implementation of Social Credit Systems in Thailand: Mechanisms to Motivate and Control People's Behavior

สรัญญา เตรัตน์ ปกป้อง ส่องเมือง และธีระ สิ้นเดชารักษ์\*\*

Saranya Tarat, Pokpong Songmuang, Teera Sindecharak

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University

E-mail: teera.sd@gmail.com \*\*

Date Received : 28 April 2023 Date Revised : 29 August 2024

Date Accepted : 29 August 2024 Date Published online : 27 September 2024

#### บทคัดย่อ

การควบคุมทางสังคมเป็นหนึ่งในกลไกที่สำคัญที่นำมาสู่การสร้างความเป็นระบบของสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ระบบเครดิตทางสังคมเป็นหนึ่งในรูปธรรมของการควบคุมทางสังคมที่รัฐสร้างขึ้นเพื่อให้พลเมืองเกิดการควบคุมการแสดงพฤติกรรมของตนเอง การดำเนินระบบเครดิตทางสังคมดำเนินไปควบคู่กับกระบวนการให้รางวัลและลงโทษ เพื่อให้สมาชิกในสังคมเกิดความตระหนักถึงผลที่จะตามมาของการกระทำและการยับยั้งชั่งใจในการแสดงพฤติกรรมของตนเองที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบแก่ตนเอง การนำระบบเครดิตทางสังคมไปใช้ในแต่ละประเทศนั้นมีความแตกต่างกันออกไปตามบริบทการเมือง การปกครองและสังคมวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ หากประเทศไทยนำแนวคิดระบบเครดิตทางสังคมมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยจำเป็นจะต้องมีการวางแผนแนวทางการดำเนินที่เหมาะสมกับบริบทสังคม งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาแนวทางการนำระบบเครดิตทางสังคมมาใช้ในประเทศไทย โดยอาศัยการทบทวนกรณีศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน ร่วมกับการสัมภาษณ์หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้ระบบเครดิตทางสังคม จากการศึกษา พบว่า แนวทางการดำเนินระบบเครดิตทางสังคมของประเทศไทยจะมุ่งเน้นไปที่การกระตุ้นให้ประชาชนแสดงพฤติกรรมเชิงลบ ผ่านการแปลงพฤติกรรมให้กลายเป็นคะแนนที่จับต้องได้ และคะแนนพฤติกรรมเชิงลบเหล่านี้สามารถนำไปแลกสิทธิประโยชน์เพื่อแบ่งเบาภาระในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

**คำสำคัญ :** ระบบเครดิตทางสังคม การควบคุมทางสังคม กลไกการควบคุมพฤติกรรม การจัดระเบียบทางสังคม

### Abstract

Social control is one of the important mechanisms that lead to the creation of a systematic society, enabling citizens to coexist peacefully. The social credit system is one of the moral forms of social control that the state has established to control citizens' behavior. The operation of the social credit system is coupled with a process of reward and punishment to make members of society aware of the consequences of their actions and to discourage them from engaging in behavior that may have negative effects on themselves. The implementation of the social credit system in each country varies according to the political, governmental, and cultural context of that country. If Thailand adopts the concept of the social credit system, a suitable plan must be devised according to the social context. This research aims to study the implementation of the social credit system in Thailand by reviewing case studies from the United States of America and the People's Republic of China, along with interviews with organizations and individuals from the government sector, private sector, civil society, and the public. The results show that the implementation of the social credit system in Thailand should focus on stimulating negative behavior by transforming it into measurable scores. These scores can then be exchanged for rights and benefits, encouraging positive behavior.

**Keyword:** Social Credit System, Social Control, Behavioral Control, Social Organization.

### บทนำ

การควบคุมทางสังคม (social control) เป็นหนึ่งในกลไกที่รัฐนำมาใช้ในสังคมเพื่อก่อให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคม การควบคุมทางสังคมสามารถเกิดขึ้นหลากหลายรูปแบบ เช่น การขัดเกลาทางสังคม การบังคับใช้อำนาจ ซึ่งการควบคุมตนเอง (self control) เป็นอีกหนึ่งรูปแบบการควบคุมที่ใช้กันอย่างแพร่หลายของรัฐเพื่อให้สมาชิกตระหนักและแสดงการกระทำที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม กระบวนการที่ดำเนินควบคู่ไปกับการควบคุมทางสังคม คือ การให้รางวัลและบทลงโทษ (reward and punishment) กระบวนการนี้ทำให้สมาชิกในสังคมตระหนักถึงผลที่จะตามมาหลังจากการแสดงพฤติกรรม และก่อให้เกิดความยับยั้งชั่งใจตนเอง (self regulation) ก่อนที่จะตัดสินใจแสดงการกระทำต่าง ๆ ออกไป (Janowitz, 1975) รูปธรรม

ของกระบวนการควบคุมทางสังคมที่เป็นที่ถกเถียงกันในสังคมปัจจุบัน คือ ระบบเครดิตทางสังคม (social credit system: SCS)

ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมของสมาชิกในสังคม เช่น เชื้อชาติ อายุ ชนชั้น ทัศนคติ รวมถึงสภาพแวดล้อม ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อความคิด การตัดสินใจ และการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันของบุคคลในสังคม ภายใต้ความแตกต่างหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมนี้ หากไม่มีการกำหนดกฎและบรรทัดฐานในการแสดงพฤติกรรมที่สมาชิกในสังคมยึดถือเป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรมร่วมกัน อาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมรูปแบบต่าง ๆ ขึ้นได้ การทำให้ผู้คนเกิดการเรียนรู้กฎ บรรทัดฐาน และความคาดหวังทางสังคมได้นั้นอาศัยการขัดเกลาทางสังคม (socialization) อาจไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการควบคุมทางสังคมเข้ามาเป็นอีกหนึ่งกลไกในการจัดระเบียบทางสังคม การควบคุมตนเองจากภายใน คือ ความสามารถของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มทางสังคมในการควบคุมและยับยั้งชั่งใจตนเองให้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้อง (conformity) กับความคาดหวังทางสังคม

การควบคุมตนเองเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันทางสังคม เนื่องจากตามทฤษฎีการควบคุมตนเอง (self control theory) เชื่อว่า พื้นฐานของมนุษย์มักแสดงหาวิธีและแสดงการกระทำเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ของตนเอง หากไม่มีการควบคุมตนเองมนุษย์อาจเลือกใช้วิธีการที่ผิดกฎหมายหรือเลือกแสดงการกระทำที่คาดว่าจะทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายของตนเองได้โดยมุ่งเน้นผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม ความสามารถในการควบคุมตนเองได้นี้สามารถนำมาสู่การแสดงพฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมาย การก่ออาชญากรรม หรือการเกิดปัญหาสังคมได้ ทั้งนี้ ความสามารถในการควบคุมตนเองนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการขัดเกลาทางสังคม สภาพแวดล้อมทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคม (Gottfredson, 2006; 2011; Gottfredson & Hirschi, 1990)

ระบบเครดิตทางสังคม (SCS) หรือ กลไกการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลผ่านการให้คะแนน ถูกพัฒนาขึ้นและปรับใช้ในหลากหลายประเทศทั่วโลก เช่น สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน ออสเตรเลีย เป้าหมายของระบบเครดิตทางสังคม คือ การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปตามความคาดหวังทางสังคมและกฎเกณฑ์ของสังคมผ่านการให้รางวัลและลงโทษ เพื่อให้สมาชิกในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข (Sithigh & Siems, 2019; Liu, 2019; Liang, Das, Kostyuk, & Hussain, 2018) โดยกลไกของระบบเครดิตทางสังคมเป็นหนึ่งในวิธีการควบคุมทางสังคมแบบแยกย่อย กล่าวคือ ระบบนี้กระตุ้นให้ปัจเจกบุคคลตระหนักด้วยตนเองว่าพฤติกรรมใดควรและไม่ควรทำ เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมอย่างสมควร และใครควรรับผิดชอบที่ตามมาจากการกระทำของตนเองโดยจำเป็นต้องมีการบังคับหรือแรงกดดันจากภายนอก

สำหรับประเทศที่มีการบังคับใช้ระบบเครดิตทางสังคมอย่างเป็นทางการและมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน จำเป็นจะต้องกล่าวถึงประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระบบเครดิตทางสังคมของสาธารณรัฐประชาชนจีนถูกออกแบบมาเพื่อควบคุมพฤติกรรมการใช้ชีวิตของพลเมืองที่ครอบคลุมในหลากหลายมิติ เช่น มิติทางการเงิน มิติการบริโภคสินค้า และมิติการใช้ชีวิตประจำวัน อีกทั้ง พฤติกรรมที่ถูกควบคุมนั้นครอบคลุมทั้งพฤติกรรมเชิงบวกและลบ เช่น การบริจาคเงิน การเข้าร่วมเป็นจิตอาสา การติดสินบน การจอดรถในที่ห้าม

จุด เป็นต้น ข้อมูลคะแนนเครดิตทางสังคมที่ประชาชนสะสมไว้จะส่งผลต่อรางวัลและการลงโทษที่ต่างกันไปในแต่ละระดับของคะแนน ทั้งนี้ ระบบเครดิตทางสังคมถูกสร้างขึ้นเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ (trustworthiness) ให้เกิดขึ้นในสังคม (Liu, 2019; Liang, Das, Kostyuk, and Hussain, 2018)

ในปัจจุบัน แนวคิดระบบเครดิตทางสังคมนี้เป็นระบบที่ได้รับการกล่าวถึง ถกเถียง และถูกนำไปประยุกต์ใช้ในประเทศต่าง ๆ แต่การปรับใช้ระบบเครดิตทางสังคมของแต่ละประเทศอาจมีความแตกต่างกันไปตามบริบทการเมืองและสังคมวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางการประยุกต์ใช้ระบบเครดิตทางสังคมที่ต่างกันของแต่ละประเทศ แก่นแท้ของระบบเครดิตทางสังคมที่มุ่งเน้นการทำให้สังคมเกิดความสงบสุข ความปลอดภัย และการสร้างความเชื่อมั่นในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปลอดภัยยังคงดำรงอยู่ สำหรับประเทศไทยเอง เพื่อเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและความปรองดองในสังคม ภาครัฐจึงเกิดความสนใจในการนำเอาระบบเครดิตทางสังคมมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ด้วยเหตุนี้ บทความชิ้นนี้จึงมุ่งสนใจศึกษาการดำเนินระบบเครดิตทางสังคมในประเทศต่าง ๆ เพื่อเสนอแนวทางการปรับใช้ระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย

## วัตถุประสงค์การศึกษา

- 1) เพื่อศึกษากลไกระบบเครดิตทางสังคม กรณีศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน
- 2) เพื่อศึกษาและเสนอแนะแนวทางการปรับใช้ระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย

## ระเบียบวิธีวิจัย

บทความชิ้นนี้ใช้การทบทวนเอกสารวิชาการ บทความวิจัย และเอกสารทางการจากรัฐของประเทศต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับระบบเครดิตทางสังคม และเผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาไทย เท่านั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับกลไกการดำเนินระบบเครดิตทางสังคมของประเทศสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนเอกสารจะถูกนำมาสังเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของบริบททางสังคมที่ก่อให้เกิดแผนการดำเนินระบบเครดิตทางสังคม อีกทั้ง ข้อมูลในส่วนนี้จะถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเสนอแนะแนวทางการดำเนินระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย

นอกจากนี้ บทความชิ้นนี้ยังใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวคิดและมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยในการสัมภาษณ์นี้ มุ่งเน้นให้ผู้ให้ข้อมูลทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม (Civil society organization: CSOs) ภาคประชาชน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) เข้าร่วมกันแบ่งปันทัศนคติ มุมมอง และความคิดเห็นที่มีต่อระบบเครดิตทางสังคมและแนวทางการประยุกต์ใช้ระบบเครดิตทางสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย รวมถึงความเป็นไปได้ในการสร้างความร่วมมือสำหรับการดำเนินระบบเครดิตทางสังคม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียด ดังนี้ 1) ภาครัฐ จำนวน 22 หน่วยงาน 2) ภาคเอกชน จำนวน 6 หน่วยงาน 3) องค์กรภาคประชาสังคม จำนวน 8 หน่วยงาน และ 4) ภาคประชาชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 17 คน ตัวอย่างเช่น ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), ธนาคารความดีของชุมชน, ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน), ธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่, กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, บริษัทโทรคมนาคมแห่งชาติ จำกัด, สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นต้น โดยการสัมภาษณ์กลุ่มนั้นเกิดขึ้น 2 ครั้ง โดยเป้าหมายของการสัมภาษณ์ครั้งแรกเป็นการสัมภาษณ์มุมมองและทัศนคติของหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีต่อระบบเครดิตทางสังคม และการสัมภาษณ์ครั้งที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกจะดำเนินการภายหลังจากการสัมภาษณ์กลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งรายละเอียดของข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับทัศนคติ มุมมอง และความคิดเห็นที่มีต่อระบบเครดิตทางสังคมของแต่ละภาคส่วน ทั้งนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะถูกนำไปสังเคราะห์เพื่อนำเสนอแนวทางการดำเนินระบบเครดิตทางสังคมที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

## ผลการศึกษา

ระบบเครดิตทางสังคม ถูกพัฒนามันจากระบบเครดิต (credit system) ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในหลากหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะในภาคส่วนธุรกิจการเงิน ระบบเครดิตเป็นการให้คะแนนความน่าเชื่อถือแก่บริษัท สถาบัน และปัจเจกบุคคล เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาหนี้เสียที่เกิดขึ้น เนื่องจากสถาบันทางการเงินหลากหลายแห่งประสบปัญหาการปล่อยสินเชื่อให้แก่นิติบุคคลและปัจเจกบุคคล แต่ผู้กู้ไม่จ่ายหนี้สินตามที่กำหนด ทำให้สถาบันการเงินต่าง ๆ คิดค้นระบบเครดิตขึ้นเพื่อใช้ในการประเมินพฤติกรรมการกู้ยืม เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการตัดสินใจปล่อยสินเชื่อให้แก่บริษัท สถาบัน และปัจเจกบุคคล และสถาบันการเงินต่าง ๆ มีการแบ่งปันคะแนนเครดิตและรายชื่อบัญชีดำเหล่านี้ร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้เสีย (Sithigh & Siems, 2019) จากระบบเครดิตที่ใช้ในภาคส่วนธุรกิจการเงิน ถูกขยายไปสู่ระบบเครดิตทางสังคม เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาด้านสังคมและสร้างความเชื่อมั่นต่อสังคมแก่ประชาชน

### 1) ระบบเครดิตทางสังคมกรณีศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน

ในศตวรรษที่ 19 การใช้ระบบการให้คะแนนและการรายงานคะแนนเครดิตขยายไปสู่ธุรกิจการบริโภคสินค้าและบริการในสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร รวมถึงประเทศในแถบยุโรป ตัวอย่างเช่น eBay, Uber, Airbnb และ TaskRabbit ดำเนินธุรกิจบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ในธุรกิจกลุ่มนี้ใช้ระบบเครดิตหรือการให้คะแนน รวมถึงการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อสินค้าและบริการ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นจากผู้ใช้งาน การสร้างความเชื่อมั่นในแพลตฟอร์มการขายนี้ เป็นการผสมผสานระหว่างความปลอดภัยในการจ่ายเงิน รูปแบบที่น่าเชื่อถือ และสามารถโต้ตอบเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้าและบริการ กลไกการทำงานของระบบเครดิต คือ

การให้คะแนนและให้ความเห็นบนแพลตฟอร์มที่ผู้ให้บริการและผู้รับบริการสามารถเข้าถึงได้ ตัวอย่างเช่น ผู้ที่เข้ามาซื้อสินค้าสามารถให้คะแนนและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้า ความพึงพอใจการบริการ รวมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการซื้อสินค้าได้ ในขณะที่ผู้ขายหรือผู้ให้บริการสามารถให้คะแนนแก่ผู้ซื้อสินค้าได้เช่นกัน โดยการให้คะแนนเครดิตนี้จะถูกนำมาใช้ในการคัดกรองผู้ใช้งานทั้งในฝั่งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ โดยทางแพลตฟอร์มจะใช้คะแนนเครดิตนี้ในการจำกัดและจำกัดการใช้บริการของผู้ใช้งาน หากผู้ใช้งานในฝั่งของผู้ให้บริการและผู้รับบริการได้คะแนนเครดิตต่ำจะถูกจำกัดการใช้งานหรือถูกลบบัญชีการใช้งานออกจากแพลตฟอร์ม และสำหรับผู้ใช้งานที่ได้รับคะแนนและความคิดเห็นในเชิงบวกสูง จะได้รับสิทธิประโยชน์ในการใช้งานบนแพลตฟอร์ม เช่น ผู้ให้บริการที่ได้รับคะแนนและความคิดเห็นในเชิงบวกมากจะถูกจัดอันดับเป็นผลของการค้นหาในลำดับต้น ๆ อีกทั้งคะแนนที่สูงยังสัมพันธ์ความน่าเชื่อถือของผู้ให้บริการ ส่งผลทำให้สามารถกำหนดราคาของสินค้าและบริการที่เพิ่มสูงขึ้นได้ ในขณะที่ผู้ใช้บริการสามารถสะสมคะแนนเพื่อนำไปแลกรางวัลต่าง ๆ ตามที่บริษัทนั้น ๆ กำหนดได้ (Sithigh & Siems, 2019)

จากข้อมูลระบบเครดิตทางสังคมที่สามารถเข้าถึงได้ของประเทศสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่า ระบบเครดิตทางสังคมนั้นถูกใช้ในภาคธุรกิจเป็นสำคัญ สำหรับการให้ระบบเครดิตในการควบคุมพฤติกรรมของพลเมืองนั้นปรากฏให้เห็นค่อนข้างน้อย ระบบคะแนนนี้มีการบังคับใช้อย่างจำกัดในบางรัฐเท่านั้น และระบบการให้คะแนนเครดิตนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของกฎหมายและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันส่งผลต่อวิธีการในการเข้าถึงข้อมูลและการป้องกันข้อมูล ด้วยเหตุนี้ทำให้ในแต่ละรัฐนำเอาระบบเครดิตนี้ไปใช้อย่างจำกัด เนื่องจาก การบังคับใช้ระบบเครดิตทางสังคมเพื่อเป้าหมายในการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมของประชาชนนั้น อยู่ภายใต้เงื่อนไขของสิทธิและความเป็นส่วนตัวของพลเมืองทำให้การบังคับใช้ระบบเครดิตทางสังคมเป็นที่ถกเถียงเป็นอย่างมากในสังคมทั่วโลก

ภายใต้บริบทการปกครองและสังคมวัฒนธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกาและกฎหมายที่คุ้มครองข้อมูลและความเป็นส่วนตัวแก่พลเมืองนี้ทำให้ระบบเครดิตทางสังคมมีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่พยายามใช้เทคโนโลยีและตรวจตราพฤติกรรมของพลเมือง เพื่อนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมคะแนนที่ส่งผลต่อสิทธิประโยชน์และบทลงโทษที่พลเมืองจะได้รับ ซึ่งนับว่าเป็นการควบคุมตรวจตราอย่างเบ็ดเสร็จ (Kasl, 2019; Kostka, 2019)

สำหรับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีแผนการดำเนินงานและการบังคับใช้ระบบเครดิตทางสังคมอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพื่อควบคุมพฤติกรรมการใช้ชีวิตของพลเมืองที่ครอบคลุมในหลากหลายมิติ เช่น มิติทางการเงิน มิติการบริโภคสินค้า และมิติการใช้ชีวิตประจำวัน รวมถึงมีการออกแบบโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีเพื่อเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลพฤติกรรมของพลเมืองอย่างเข้มข้น นั้นหมายความว่า การเคลื่อนไหวของพลเมืองในพื้นที่สาธารณะและการแสดงพฤติกรรมจะถูกจับตามองและบันทึกเป็นคะแนนที่มาจากผลที่ตามมาของการแสดงการกระทำทางสังคมของพลเมือง

จุดเริ่มต้นของการใช้ระบบเครดิตในสาธารณรัฐประชาชนจีนคล้ายคลึงกับทุกประเทศทั่วโลก กล่าวคือระบบเครดิตนี้ถูกนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาการชำระหนี้ ต่อมาภายในประเทศเผชิญหน้ากับปัญหาสังคมการขาด

ความเชื่อมั่นในพลเมือง ภาคธุรกิจ และองค์กรจึงพยายามคิดหากลไกในการสร้างความไว้วางใจและควบคุมพฤติกรรมของสถาบัน องค์กรเอกชน และปัจเจกบุคคล ซึ่งรัฐบาลคาดว่าปัญหาเหล่านี้จะได้รับการแก้ไขโดยการใช้ระบบการให้รางวัลและการลงโทษอย่างเข้มงวดเพื่อสร้างคุณค่าของความไว้วางใจขึ้นในสังคม ด้วยเหตุนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการวางระบบความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (trustworthiness) ขึ้นในศตวรรษที่ 21 ด้วยระบบการประเมินคะแนนพลเมืองและองค์กร โดย SCS ไม่เพียงแต่ครอบคลุมการประเมินในด้านการเงินเท่านั้น แต่ขยายไปสู่การจับจ้องพฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมาย เช่น การติดสินบน การจ่ายภาษีที่ไม่ตรงตามกำหนด พฤติกรรมที่ขัดต่อกฎหมายอื่น ๆ เช่น การจอดรถในที่ห้ามจอด การข้ามถนนในที่ห้ามข้าม การนั่งผิดตำแหน่งในรถไฟใต้ดิน รวมถึงการควบคุมพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Woesler, Warnke, Kettner, & Lanfer, 2021; Liu, 2019; Liang, Das, Kostyuk, & Hussain, 2018)

กลไกการทำงานของระบบเครดิตทางสังคมในประเทศจีน ประกอบไปด้วย (1) ขอบเขตของพฤติกรรมในระบบเครดิต (2) รูปแบบการให้คะแนนและการตัดคะแนน (3) สิทธิประโยชน์ที่พึงได้รับ และ (4) หน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

(1) พฤติกรรมที่อยู่ในแผนการดำเนินงานของ SCS เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจซึ่งสอดคล้องไปกับพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานและกฎหมาย (พฤติกรรมเชิงบวก) เช่น การเข้าร่วมเป็นจิตอาสา การบริจาคเงิน การบริจาคโลหิต การได้รับรางวัลยกย่องจากองค์กร เป็นต้น และพฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมายและข้อบังคับ (พฤติกรรมเชิงลบ) เช่น คอร์รัปชัน การฉ้อโกง การทำธุรกิจที่ไม่ได้มาตรฐานอุตสาหกรรม การปล่อยข่าวและข้อมูลเท็จบนอินเทอร์เน็ต การดื่มแอลกอฮอล์ การเล่นพนัน การใช้อินเทอร์เน็ตเป็นระยะเวลานาน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การกำหนดขอบเขตและตัวชี้วัดของพฤติกรรมในระบบเครดิตทางสังคมยังคงกำกวมและแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ที่มีการบังคับใช้ SCS หากพิจารณาขอบเขตพฤติกรรมที่มีการกำหนดและถูกนิยามไว้ใน SCS โดยรัฐว่าเป็นพฤติกรรมที่ละเมิดการไว้วางใจอย่างร้ายแรงนั้น ประกอบด้วย พฤติกรรม 4 ประเภท ได้แก่ 1) พฤติกรรมที่ทำลายสุขภาพ การใช้ชีวิต และความปลอดภัยของผู้คน 2) พฤติกรรมที่ทำลายความเป็นระเบียบของการแข่งขันที่ยุติธรรมของตลาดและพฤติกรรมที่ขัดต่อการจัดระเบียบทางสังคม 3) พฤติกรรมที่ละเมิดกฎหมายและข้อบังคับ และ 4) พฤติกรรมที่ขัดต่อข้อบังคับในการปกป้องความเป็นชาติ ผู้ที่มีพฤติกรรมเข้าข่าย 4 ประเภทนี้จะถูกบันทึกในบัญชีดำแล้วได้รับการลงโทษ (Small, 2019; Cho, 2020)

(2) รูปแบบการให้คะแนนและการตัดคะแนน จากข้อมูลพฤติกรรมขององค์กรและปัจเจกบุคคลที่ถูกบันทึก จะถูกแปลงกลายเป็นคะแนนสำหรับการสะสมเครดิตอยู่ใน SCS โดยคะแนนเครดิตสังคม (social credit score) ที่มีการนำร่องใช้ภายในประเทศนั้นมีจำนวนมากกว่า 40 โปรแกรม ซึ่งการให้คะแนนนี้มีความแตกต่างกันไปในแต่ละจังหวัด มณฑล และพื้นที่ เนื่องจากภาครัฐมีการกระจายอำนาจไปยังส่วนท้องถิ่นให้สามารถวางแผนระบบเครดิตทางสังคมที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของพื้นที่ได้ ซึ่งอำนาจของท้องถิ่นครอบคลุมทั้งสิ้น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การระบุประเภทพฤติกรรมตามกรอบของขอบเขตพฤติกรรมที่กล่าว

ไปข้างต้น 2) การกำหนดขอบเขตของคะแนนเครดิตทางสังคม และ 3) การกำหนดค่าคะแนนของแต่ละพฤติกรรม (Trivium, 2019) ตัวอย่างเช่น

| เมือง    | ระบบคะแนน        | ช่วงคะแนน                                                     |
|----------|------------------|---------------------------------------------------------------|
| Suzhou   | Osmanthus Points | 0-200                                                         |
| Suqian   | Xichu Points     | คะแนนเริ่มต้นที่ 1,000 และมีการแบ่งช่วงคะแนนออกเป็นเกรด AAA-D |
| Fuzhou   | Yumimg Points    | 0-1,000                                                       |
| Hangzhou | Qianjiang Points | 550-750                                                       |
| Wuhu     | Lehui Points     | 350-1,200                                                     |

สำหรับการกำหนดคะแนนของแต่ละพฤติกรรมนั้นขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละเมือง การกำหนดค่าคะแนนของแต่ละพฤติกรรมทั้งเชิงบวกและลบนั้นตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่า พื้นที่นั้น ๆ ให้คุณค่าและความสำคัญกับพฤติกรรมใด หากพฤติกรรมใดถูกตระหนักว่าเป็นพฤติกรรมที่สำคัญควรได้รับการสนับสนุนหรือเป็นปัญหาสังคมของพื้นที่นั้นมาก ค่าคะแนนของพฤติกรรมนั้นจะยิ่งสูงขึ้น ตัวอย่างเช่น เมือง Fuzhou

| พฤติกรรมเชิงลบ                        | จำนวนคะแนนที่ถูกหัก                                                                                                |
|---------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| การกระทำที่ผิดวินัย                   | 20 (กรณีที่ถูกตักเตือน)<br>30 (กรณีที่ถูกตักเตือนอย่างเข้มงวด)<br>50 (กรณีที่ถูกภาคทัณฑ์)<br>80 (กรณีที่ถูกไล่ออก) |
| การหลบหนีการปฏิบัติหน้าที่ทางการทหาร  | 80                                                                                                                 |
| การดื่มแอลกอฮอล์และขับขี่ยานพาหนะ     | 50                                                                                                                 |
| การฉ้อโกงสุติบัตร                     | 50                                                                                                                 |
| การค้างชำระหนี้ธนาคาร                 | 50                                                                                                                 |
| การค้างชำระค่าไฟฟ้า                   | 10                                                                                                                 |
| การขายและขนส่งยาสูบโดยไม่ได้รับอนุญาต | 30                                                                                                                 |

| พฤติกรรมเชิงบวก                               | จำนวนคะแนนที่ได้รับ                                              |
|-----------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|
| ข้าราชการที่แสดงการกระทำที่ควรได้รับการยกย่อง | 30 (ได้รับการยกย่องในระดับสาม)<br>50 (ได้รับการยกย่องในระดับสอง) |

|                                             |                                                                                                                |
|---------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                             | 80 (ได้รับการยกย่องในระดับหนึ่ง)                                                                               |
| การเป็นสมาชิกที่น่ายกย่องของพรรคคอมมิวนิสต์ | 50                                                                                                             |
| อาสาสมัคร                                   | 30                                                                                                             |
| การบริจาคเงิน                               | 10 เมื่อบริจาค 0 – 10,000 RMB และจะได้รับเพิ่ม 5 คะแนน สำหรับการบริจาค 10,000 RMB แต่ทั้งหมดจะไม่เกิน 20 คะแนน |
| การบริจาคไขกระดูก                           | 50                                                                                                             |
| การให้เบาะแสที่สำคัญเกี่ยวกับความปลอดภัย    | 30                                                                                                             |
| การได้รับรางวัลครอบครัวสุสันต์              | 20 (ระดับเมือง)<br>30 (ระดับจังหวัด)<br>50 (ระดับชาติ)                                                         |
| การได้รับรางวัลทางการศึกษา                  | 20 (ระดับเมือง)<br>30 (ระดับจังหวัด)<br>50 ระดับชาติ)                                                          |

(3) สิทธิประโยชน์ที่พึงได้รับ คะแนนเครดิตทางสังคมที่ถูกสะสมเอาไว้สามารถนำไปใช้แลกสิทธิประโยชน์ตามกำหนดได้ แต่สิทธิประโยชน์ที่ถูกกำหนดเอาไว้สำหรับผู้ที่มิมีคะแนนเครดิตทางสังคมอยู่ในระดับดีนั้นขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละพื้นที่เช่นกัน ตัวอย่างเช่น เมือง Fuzhou สิทธิประโยชน์สำหรับผู้ที่มีคะแนนเครดิตทางสังคมสูง เช่น ส่วนลดค่าธรรมเนียมการใช้ถนนและการจอดรถในที่สาธารณะ การได้รับ Green channel สำหรับเข้ารับบริการที่โรงพยาบาลและการตรวจสภาพรถประจำปี การได้รับสิทธิพิเศษในระบบการศึกษา การจ้างงาน ที่อยู่อาศัย การดูแลผู้สูงอายุ และการช่วยเหลือทางสังคม การได้รับสิทธิพิเศษสำหรับการลงทะเบียนกู้ยืม เป็นต้น นอกจากนี้ สำหรับผู้ที่มีคะแนนเชิงลบสูงจะถูกบันทึกข้อมูลบัญชีแล้วส่งต่อไปยังหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบ และกระจายบัญชีรายชื่อต่อไปยังหน่วยงานภายใต้ความร่วมมือเพื่อร่วมกันลงโทษ ตัวอย่างเช่น การไม่ได้เลื่อนตำแหน่ง การไม่ได้รับทุนการศึกษา การเข้าไม่ถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เป็นต้น (Trivium, 2019)

(4) หน่วยงานที่รับผิดชอบ การดำเนินการ SCS ในสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นอาศัยความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนในการดำเนิน SCS และเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนตัวและข้อมูลเชิงพฤติกรรมขององค์กรและปัจเจกบุคคล เพื่อกำหนดและบริหารกำหนดและจัดการตัวชี้วัดพฤติกรรม การแปลงคะแนน การให้สิทธิประโยชน์ และการลงโทษ จากการศึกษาการดำเนิน SCS ของประเทศจีน พบว่า มีหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบในการกำหนดตัวชี้วัดหรือปัจจัยนำเข้าเชิงพฤติกรรมจำนวนมาก โดยในปี ค.ศ. 2016 หน่วยงานของรัฐจำนวนทั้งสิ้น 47 หน่วยงานลงนามข้อตกลงในการแบ่งปันข้อมูล เช่น the National Development and Reform Commission (NDRC), 4 the PBC, Ministry of Commerce, Publicity

Department, Ministry of Finance, Ministry of Justice, และ Office of the Central Cyberspace Affairs Commissions (CCAC) กำหนดปัจจัยนำเข้าในการขึ้นบัญชีดำ คือ พฤติกรรมการปล่อยหรือแชร์ข่าวลือและข้อมูลเท็จบนโลกออนไลน์ บทลงโทษ คือ การถูกจำกัดการใช้อินเทอร์เน็ต Civil Aviation Administration (CAA) กำหนดปัจจัยนำเข้าในการขึ้นบัญชีดำ คือ พฤติกรรมการก่อความวุ่นวายหรือขัดต่อความสงบบนเที่ยวบิน บทลงโทษ คือ การจำกัดเที่ยวบิน เป็นต้น และองค์กรทางการค้าอีกจำนวนมากว่า 150 บริษัท เช่น Alibaba และ Baidu เพื่อแบ่งปันข้อมูลเครดิตซึ่งกันและกัน (Liang, Das, Kostyuk, & Hussain, 2018; Liu, 2019)

นอกจากนี้ รัฐบาลใช้หลากหลายกลวิธีและนโยบายทั้งการลงทะเบียนครัวเรือนและการบันทึกเอกสารส่วนตัวเพื่อใช้ในการตรวจตราพลเมืองในรัฐ ข้อมูลเหล่านี้มีประโยชน์อย่างมากต่อการควบคุมการอพยพหรือเคลื่อนย้ายและบันทึกข้อมูลส่วนตัว เช่น เลขประจำตัว บันทึกการจ้างงาน และข้อมูลทางการศึกษา อีกทั้ง รัฐยังมีการติดตั้งระบบ CCTV มากกว่า 20 ล้านจุดตามท้องถนน เพื่อให้สามารถตรวจสอบและติดตามกิจกรรมอาชญากรรม รวมถึงสามารถติดตามพลเมืองผ่านการระบุใบหน้า (face recognition) การตรวจสอบการใช้อินเทอร์เน็ต และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อให้สามารถควบคุมข้อมูลดิจิทัลได้ด้วย (Liang, Das, Kostyuk, & Hussain, 2018; Liu, 2019; CCTV, 2016)

ทั้งนี้ เพื่อให้การบริการจัดการ SCS กระจายไปทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ ทางรัฐบาลกลางได้มอบหมายอำนาจในการบริการจัดการแก่ระดับเทศบาล (Municipal governmental systems) ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างหลากหลายหน่วยงาน เช่น ศาล สำนักงานอัยการ สำนักงานตำรวจ กรมการขนส่ง กรมสรรพากร และองค์กรหรือบริษัทเอกชน เพื่อกำหนดตัวชี้วัดและคะแนนของพฤติกรรม แล้วรวบรวมและเผยแพร่รายชื่อและข้อมูลบุคคลที่ถูกขึ้นบัญชีดำและบัญชีแดงแล้ว หน่วยงานส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบายนี้ผ่านการเก็บและอัปโหลดข้อมูล รวมถึงจัดประเภทและลงโทษผู้คนที่ถูกขึ้นบัญชีดังกล่าว (Liang, Das, Kostyuk, & Hussain, 2018; Liu, 2019)

จากการทบทวนวรรณกรรมการใช้ระบบเครดิตทางสังคมในบริบทของประเทศสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน ชี้ให้เห็นว่า ระบบเครดิตทางสังคมเป็นหนึ่งในกลไกที่ถูกนำมาใช้เพื่อควบคุมสังคมให้สมาชิกปฏิบัติตามภายใต้บรรทัดฐานของสังคม เพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข อย่างไรก็ตาม แนวทางการใช้ระบบเครดิตทางสังคมนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและบริบทของประเทศที่จะนำไปปรับใช้ในการออกแบบแผนการใช้ระบบเครดิตทางสังคมให้สอดคล้องกับข้อกฎหมาย ทรัพยากร เทคโนโลยี และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ดังนั้น การนำระบบเครดิตทางสังคมมาใช้ในประเทศไทยจำเป็นต้องถูกออกแบบวางแผน และดำเนินการภายใต้ความเหมาะสมและความสอดคล้องที่คำนึงถึงปัจจัยทางการเมือง กฎหมาย และวัฒนธรรม ระบบเครดิตทางสังคมในบริบทต่างประเทศเป็นเสมือนต้นแบบที่ชี้ให้เห็นถึงร่องรอย แนวทางข้อพึงระวัง และความเป็นไปได้ในการใช้ระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย

## 2) แนวทางการปรับใช้ระบบเครดิตทางสังคมในบริบทของประเทศไทย

หากกล่าวถึงระบบเครดิตทางสังคมในสังคมไทย แนวคิดนี้อาจไม่ใช่แนวคิดใหม่ที่ไม่เคยปรากฏขึ้นในสังคมไทยเสียทีเดียว เพียงแต่แนวคิดและการดำเนินระบบเครดิตทางสังคมนั้นมีปรากฏอยู่ในระดับท้องถิ่นของบางพื้นที่เท่านั้น จากการทบทวนเอกสาร พบว่า ในประเทศไทยมีการดำเนินงานของชุมชนที่สอดคล้องกับแนวคิดระบบเครดิตทางสังคม เช่น ธนาคารความดีของชุมชนหนองสาหร่าย จังหวัดกาญจนบุรี ธนาคารความดีขององค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น แนวทางการดำเนินงานขององค์กรนี้มีเป้าหมายในการกระตุ้นให้สมาชิกในสังคมชุมชนแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความคาดหวังของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและเพิ่มความสุขให้แก่สมาชิกในชุมชน สำหรับสมาชิกที่เข้าร่วมและสามารถแสดงการกระทำตามความคาดหวังของชุมชนได้จะได้รับสิทธิประโยชน์บางประการตามที่องค์กรกำหนด (อาทิตย์ วันนารี และธัญพัทธ์ ไคร์วานิช, 2563; วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า, 2560) จากแนวคิดการดำเนินงานขององค์กรในชุมชนเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงเค้าโครงของแนวคิดระบบเครดิตทางสังคมในการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม การยกระดับระบบเครดิตทางสังคมมาใช้ในระดับประเทศจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลากหลายหน่วยงานในหลากหลายภาคส่วน เพื่อประเมินความเป็นไปได้และวางแผนการดำเนินการทั้งในด้านการกำหนดเป้าหมายของระบบเครดิตทางสังคมในบริบทสังคมไทย การกำหนดกรอบพฤติกรรม การให้คะแนน และการให้สิทธิประโยชน์แก่ประชาชน

จากกรณีศึกษาในต่างประเทศเกี่ยวกับการใช้ระบบเครดิตทางสังคม โดยเฉพาะระบบเครดิตสังคมในสาธารณรัฐประชาชนจีน หากจะนำเอาระบบเครดิตทางสังคมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับประเทศไทยอาจจำเป็นต้องคำนึงถึงขอบเขตของการเข้าถึงและรักษาข้อมูลและแรงเสียดทานทางสังคมที่มีต่อระบบเครดิตทางสังคม เนื่องจาก หากกล่าวถึงการใช้ระบบเครดิตทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ข้อมูลและภาพลักษณ์ของระบบเครดิตทางสังคมมักถูกผูกโยงกับระบบเครดิตทางสังคมตามแบบฉบับของประเทศจีน ที่มีการแทรกแซงเข้าถึงข้อมูลส่วนตัวของประชาชนในทุกมิติ รวมถึงมีการเก็บคะแนนพฤติกรรมในเชิงลบที่นำไปสู่การลงโทษประชาชนที่จำกัดการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการบางประการ ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นที่ถกเถียงกันอย่างมากรดับโลก

ดังนั้น เพื่อสร้างความชัดเจนและความแตกต่างของระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย อาจจำเป็นจะต้องเริ่มต้นที่การนิยามเป้าหมายของระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทยเป็นอันดับแรก จากการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งในการสัมภาษณ์เชิงลึกและสัมภาษณ์กลุ่ม นำมาสู่การกำหนดเป้าหมายของระบบเครดิตทางสังคมไทย จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทำให้ได้ข้อสรุประบบเครดิตของทางสังคมที่เหมาะสมกับประเทศไทยจะจำกัดอยู่เพียงแค่พฤติกรรมเชิงบวกเท่านั้น โดยมีใจความสำคัญว่า ระบบเครดิตสังคมไทย คือ การสร้างแรงจูงใจและการสนับสนุนผู้กระทำทางสังคมที่แสดงพฤติกรรมเชิงบวกผ่านการให้รางวัลหรือผลตอบแทนบางประการ เพื่อเป็นเสมือนการให้กำลังใจแก่ผู้กระทำทางสังคมที่กระทำดี โดยผู้กระทำทางสังคมในที่นี้ หมายถึง ปัจเจบุคคลและองค์กร ดังนั้น ระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย คือ การแปลงพฤติกรรมเชิงบวกให้เป็นรูปธรรมและจับต้องได้

จากเป้าหมายของระบบเครดิตทางสังคม นำมาสู่การวางแผนการดำเนินงานระบบเครดิตทางสังคม โดยแผนการใช้ระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทยนี้ เกิดขึ้นจากการสังเคราะห์การใช้ระบบเครดิตทางสังคม ในต่างประเทศที่นำมาประยุกต์ใช้ให้กับบริบทสังคมไทย โดยการดึงจุดเด่นหรือจุดแข็งของระบบเครดิตทางสังคมในแต่ละประเทศมาเป็นกรอบในการร่างแผนระบบเครดิตทางสังคมของประเทศไทย กล่าวคือ แผนการใช้ระบบเครดิตทางสังคมของประเทศไทยนี้อ้างอิงกรอบแนวทางการดำเนินระบบตามแบบสาธารณรัฐประชาชนจีนในด้านองค์ประกอบหรือโครงสร้างของระบบเครดิตทางสังคม แต่มุ่งเน้นไปที่การแสดงพฤติกรรมเชิงบวกและการให้สิทธิประโยชน์เท่านั้น นอกจากนี้ การดำเนินระบบเครดิตทางสังคมภายใต้หลักการเคารพสิทธิและเสรีภาพ เพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขตามสหรัฐอเมริกา สำหรับร่างแผนการใช้ระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทยนี้เกิดขึ้นจากการถอดบทเรียนจากกรณีศึกษาในต่างประเทศ และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเทศไทย โดยแผนดังกล่าว ประกอบไปด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ (1) การกำหนดขอบเขตพฤติกรรม (2) การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน (3) การให้สิทธิประโยชน์ และ (4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(1) การกำหนดขอบเขตพฤติกรรม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ชี้ให้เห็นว่า ภายใต้เป้าหมายของระบบเครดิตในสังคมไทยที่มุ่งเน้นการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก ทำให้พฤติกรรมที่นำมาใช้ในการให้เครดิตต่างไปจากประเทศจีนและสหรัฐอเมริกา โดยการกำหนดขอบเขตพฤติกรรมเชิงบวก รัฐอาจเป็นผู้กำหนดขอบเขตพฤติกรรมเชิงบวกในภาพกว้างทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและองค์กร/ชุมชน ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ หรือเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs: Sustainable Development Goals) เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในระดับโลก ด้วยเหตุนี้ จากการทบทวนแผนการดำเนินระบบเครดิตทางสังคมของประเทศไทย และ SDGs (Small, 2019; Cho, 2020; สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2021) รวมถึงการสัมภาษณ์ นำมาสู่การนำเสนอขอบเขตพฤติกรรมเชิงบวกทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและองค์กร ดังนี้ 1) พฤติกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพกายและจิต 2) พฤติกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) พฤติกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม และ 4) พฤติกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความปลอดภัยของผู้คน

การกำหนดขอบเขตพฤติกรรมเชิงบวกในระดับประเทศไทย รัฐกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น (เช่น จังหวัด เขต/อำเภอ แขวง/ตำบล) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้ความร่วมมือในการกำหนดตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรมเพิ่มเติม เพื่อให้แต่ละพื้นที่และองค์กรสามารถกำหนดตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่นั้น ๆ หรือเป็นพฤติกรรมที่บริบทพื้นที่หรือองค์กรนั้นให้คุณค่า การกระจายอำนาจนี้เป็นหนึ่งในกลไกในการดำเนินระบบเครดิตทางสังคมที่สำคัญของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งการกระจายอำนาจเช่นนี้จะช่วยอุดช่องโหว่ของปัญหาเกี่ยวกับความแตกต่างของบริบทของพื้นที่ได้ ตัวอย่างการแปลงขอบเขตพฤติกรรมเชิงบวกเป็นตัวชี้วัดพฤติกรรม เช่น การส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร

ในระดับองค์กรชุมชน บางพื้นที่เป็นเขตอุตสาหกรรม ตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรมอาจเป็นการมีระบบบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ ระบบการควบคุมการปล่อยสารเคมีและแก๊สอย่างปลอดภัย ในขณะที่บางพื้นที่เป็น

เขตการท่องเที่ยว ตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรมอาจมุ่งเน้นไปที่ การคัดแยกและกำจัดขยะ การจัดระเบียบและมาตรฐานขนส่งสาธารณะ และการกำหนดตัวชี้วัดพฤติกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม

ในระดับปัจเจกบุคคล พื้นที่เขตเมือง ตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรมอาจเป็นการเข้าร่วมเป็นสมาชิกและชั่วโมงการทำงานในชมรม ชุมชน หรืออาสาสมัครของหน่วยงานหรือองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ในขณะที่ พื้นที่เขตชนบทตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรมอาจเป็นการเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครและจำนวนชั่วโมงของหมู่บ้านในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น

(2) การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน จากการสังเคราะห์ระบบเครดิตทางสังคมในต่างประเทศ ประเทศจีนนับว่าเป็นต้นแบบในการกำหนดและแปลงค่าคะแนน เนื่องจากการกำหนดเกณฑ์อย่างชัดเจน (Trivium, 2019) อย่างไรก็ตาม การกำหนดช่วงคะแนนของประเทศจีนนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละเมือง ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในการจัดเก็บข้อมูลคะแนน แต่สิ่งที่น่าสนใจ คือ การให้อำนาจกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานท้องถิ่นในการกำหนดหรือแปลงพฤติกรรมเป็นคะแนน จากทบทวนวรรณกรรม การศึกษาระบบเครดิตในประเทศจีนนี้เป็นต้นแบบอ้างอิงร่วมกับการสัมภาษณ์หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นำมาสู่การออกแบบการกำหนดคะแนนเครดิตทางสังคมในประเทศไทย ดังนี้

การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนพฤติกรรมเชิงบวกทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และองค์กร/ชุมชน

1) การออกแบบกรอบของช่วงคะแนนให้สอดคล้องกันในทุกพื้นที่ เพื่อให้การเก็บรวบรวมคะแนนเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน กล่าวคือ คะแนนเครดิตทางสังคมในระดับปัจเจกบุคคล อยู่ที่ 0 – 1,000 คะแนน และคะแนนเครดิตทางสังคมในระดับองค์กร/ชุมชน อยู่ที่ 0 – 5,000 คะแนน ทั้งนี้ เพื่อให้คะแนนมีความเหมาะสมและไม่เกิดภาวะคะแนนเพื่อ

2) การกำหนดช่วงระยะเวลาในการสะสมคะแนนเครดิตของปัจเจกบุคคลและองค์กรให้ชัดเจน เนื่องจาก การประชุมรับฟังความคิดเห็นเสนอแนวทางการสะสมคะแนนเพื่อมิให้เกิดความได้เปรียบและเสียเปรียบของปัจเจกบุคคล และองค์กร/ชุมชน ในการสะสมคะแนนเครดิต ดังนั้น การสะสมคะแนนเครดิตทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และองค์กร/ชุมชนเป็นการสะสมรายปี กล่าวคือ คะแนนเครดิตนั้นจะถูกสะสมตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง เดือนธันวาคมของปีนั้น ๆ แล้วจะเริ่มนับใหม่ในปีถัดไป โดยแค่คะแนนเครดิตของแต่ละปีจะถูกบันทึกจะสะสมไว้ เพื่อให้ปัจเจกบุคคลและองค์กร/ชุมชนสามารถย้อนดูคะแนนเครดิตของตนเองในแต่ละปีได้

3) การสร้างระบบผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ให้ปัจเจกบุคคลและองค์กร/ชุมชนสามารถเข้าไปตรวจสอบและอัปเดตคะแนนเครดิตของตนเองได้ตลอดเวลา เนื่องจาก ความโปร่งใสเป็นสิ่งที่ถูกกล่าวถึงและให้ความสำคัญในการประชุมรับฟังความคิดเห็น

4) การกำหนดค่าของคะแนนพฤติกรรม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ตัวชี้วัดพฤติกรรมเชิงบวกที่ระบุเอาไว้ในแผนภาพที่ 1 ด้านบน ซึ่งเป็นพฤติกรรมเชิงบวกพื้นฐานที่นำไปปรับใช้ในทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทย โดยทุกพฤติกรรมเหล่านี้มีค่าคะแนนเท่ากัน คือ 30 คะแนน และส่วนที่ 2 ตัวชี้วัดพฤติกรรมเชิงบวกที่ถูกกำหนดเฉพาะในแต่ละพื้นที่ เป็นอำนาจของท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้ความร่วมมือเป็นผู้

กำหนดค่าคะแนนของตัวชี้วัดพฤติกรรมในแต่ละพฤติกรรมทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และองค์กร/ชุมชน เพื่อให้ท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถจัดลำดับและกำหนดค่าคะแนนพฤติกรรมที่ถูกให้ความสำคัญในแต่ละพื้นที่ได้ เนื่องจากการให้คุณค่าต่อพฤติกรรมในแต่ละพื้นที่อาจมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัญหาที่แต่ละพื้นที่กำลังเผชิญสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของพื้นที่นั้น ๆ ตัวอย่างเช่น พื้นที่เขตเมืองที่ผู้คนเผชิญหน้ากับความเร่งรีบ แรงกดดัน และความเครียดสูง ตัวชี้วัดพฤติกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพกายและจิตทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และองค์กร/ชุมชนอาจมีคะแนนที่สูงกว่าพื้นที่ในเขตชนบท เป็นต้น

ทั้งนี้ ผู้ประเมินหรือให้คะแนนพฤติกรรม คือ ผู้ให้บริการหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลพฤติกรรมนั้น ๆ แล้วส่งต่อไปยังหน่วยงานท้องถิ่นในการรับรองคะแนนเครดิต ตัวอย่างเช่น ในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลเข้าร่วมการพัฒนาทักษะ ให้กรมพัฒนาฝีมือแรงงานเป็นผู้ให้คะแนน หรือ ปัจเจกบุคคลเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครให้ความช่วยเหลือสังคม ให้หน่วยงานที่รับเป็นอาสาสมัครเป็นผู้ให้คะแนน ในระดับชุมชนและองค์กรให้หน่วยงานท้องถิ่นเป็นผู้รับรองและให้คะแนน

(3) การให้สิทธิประโยชน์ รางวัล หรือผลตอบแทน เป็นหนึ่งในกลไกที่ช่วยกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ผู้กระทำทางสังคมในการแสดงพฤติกรรมเชิงบวก ซึ่งพฤติกรรมเชิงบวกนี้อาจเป็นพฤติกรรมทางเลือกที่ผู้กระทำทางสังคมจะทำหรือไม่ทำก็ได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีสิ่งจูงใจเพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจและมีส่วนร่วมในการแสดงพฤติกรรมเชิงบวก อย่างไรก็ตาม เมื่อพฤติกรรมเชิงบวกที่นำมาสู่การสะสมคะแนนเครดิตทางสังคมนี้เป็นความสมัครใจและทางเลือกเพิ่มเติม สิทธิประโยชน์ที่ผู้กระทำทางสังคมพึงจะได้รับจึงไม่ควรเป็นสิทธิประโยชน์ที่ทับซ้อนกับสิทธิและสวัสดิการที่พลเมืองควรจะได้รับตามข้อเสนอของทางศูนย์คุณธรรม ทั้งนี้ เพื่อมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมเพิ่มมากยิ่งขึ้น

จากการสัมภาษณ์ถึงความเป็นไปได้ในการให้สิทธิประโยชน์ของระบบเครดิตทางสังคม นำมาสู่การเสนอการให้สิทธิประโยชน์ของเครดิตทางสังคมในประเทศไทยที่อาจมุ่งเน้นเป็นรางวัลหรือผลตอบแทนที่แบ่งเบาภาระหรือต้นทุนบางประการในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น

#### ในระดับปัจเจกบุคคล

- 1) คุ้มครองส่วนลดการบริโภคสินค้าและบริการ จากภาคเอกชน
- 2) การลดค่าสาธารณูปโภค เช่น การไฟฟ้า การประปา การขนส่ง การให้บริการอินเทอร์เน็ต
- 3) ส่วนลดการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทักษะ เช่น กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน มหาวิทยาลัยภาคเอกชน
- 4) การลดหน่วยภาษี โดยให้จัดเป็นอีกหนึ่งหมวดในการกรอกเพื่อลดหย่อนภาษี กรมสรรพากร

#### ในระดับชุมชน

- 1) การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐในการพัฒนาชุมชน เช่น งบประมาณ อุปกรณ์และเครื่องมือ
- 2) การส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรในชุมชน เช่น การศึกษาดูงานการพัฒนาชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ

### ในระดับองค์กร

- 1) การลดค่าสาธารณูปโภค เช่น การไฟฟ้า การประปา การขนส่ง การให้บริการอินเทอร์เน็ต
- 2) การลดหย่อนภาษี โดยให้จัดเป็นอีกหนึ่งหมวดในการกรอกเพื่อลดหย่อนภาษี กรมสรรพากร
- 3) การได้รับเงินสนับสนุนในการพัฒนาทักษะบุคลากร

อย่างไรก็ตาม การกำหนดสิทธิประโยชน์ที่ผู้กระทำทางสังคมจะได้รับขึ้นอยู่กับเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เนื่องจาก หน่วยงานเหล่านี้เป็นผู้ที่สามารถเสนอสิทธิประโยชน์ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของตนเองได้ อีกทั้ง สิทธิประโยชน์แต่ละพื้นที่หรือท้องถิ่นพึงได้รับไม่ควรมีความแตกต่างกันมากนัก หรืออุปสรรคส่วนหนึ่งที่มอบให้ควรสามารถใช้ได้ทั่วประเทศไทย เพื่อไม่ให้เกิดกรณีความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ในด้านสิทธิประโยชน์ หากความเหลื่อมล้ำในด้านสิทธิประโยชน์นี้มีความแตกต่างเป็นอย่างมากอาจส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่ในแต่ละพื้นที่ที่มีต่อระบบเครดิตทางสังคมและอาจส่งผลกระทบอื่น ๆ ตามมาได้ เช่น การเคลื่อนย้ายระหว่างพื้นที่ การสวมชื่อในทะเบียนบ้านหรือที่อยู่อาศัยเพื่อให้ได้อยู่ในพื้นที่ที่มีสิทธิประโยชน์มาก เป็นต้น

(4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการวางแผนระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย จากการศึกษาของประเทศไทย จะเห็นได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการกำหนดกรอบพฤติกรรม เกณฑ์การให้คะแนน โดยเฉพาะการให้สิทธิประโยชน์ ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่คาดว่าจะดึงดูดความสนใจให้ผู้กระทำทางสังคมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบเครดิตทางสังคมอย่างสมัครใจ นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งต่อข้อมูลและประชาสัมพันธ์ระบบเครดิตทางสังคมอีกด้วย

ระบบเครดิตทางสังคมจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของหลากหลายหน่วยงานทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดการดำเนินไปของระบบเครดิตทางสังคม เนื่องจาก การได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ จะมีส่วนช่วยอย่างมากในการหาหรือแผนการและการวางระบบการดำเนินงานเครดิตทางสังคมในประเทศไทยทั้งในด้านการกำหนดพฤติกรรม การให้คะแนน การให้สิทธิประโยชน์ และการแบ่งปันข้อมูลคะแนนเครดิตทางสังคม ตัวอย่างเช่น หากมีหน่วยงานให้ความร่วมมือเป็นอย่างมากรัฐจะสามารถกำหนดขอบเขตพฤติกรรมเชิงบวกให้ครอบคลุมหลากหลายมิติในการดำเนินชีวิตของผู้กระทำทางสังคม เช่น มิติด้านสุขภาพ มิติด้านการคมนาคม มิติด้านวัฒนธรรม มิติด้านสิ่งแวดล้อม มิติด้านกฎหมาย มิติด้านการศึกษา มิติด้านการพัฒนาทักษะ เป็นต้น และอีกสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมาก คือ การกำหนดสิทธิประโยชน์ที่สามารถมอบให้แก่ผู้กระทำทางสังคมที่แสดงพฤติกรรมเชิงบวก กล่าวคือ การที่หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างมา มาเข้าร่วมระบุสิทธิประโยชน์ที่แต่ละหน่วยงานสามารถมอบให้ได้ ทำให้มีสิทธิประโยชน์จำนวนมากที่อาจสามารถจูงใจผู้กระทำทางสังคมสนใจเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของระบบเครดิตทางสังคมและกระตุ้นให้เกิดการแสดงพฤติกรรมเชิงบวกเพิ่มขึ้นได้

จากที่ได้กล่าวมาถึงองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินระบบเครดิตทางสังคม ได้แก่ 1) การกำหนดขอบเขตพฤติกรรม 2) การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน 3) การให้สิทธิประโยชน์ และ 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การวางแผนดำเนินระบบเครดิตทางสังคมของแต่ละองค์ประกอบอาจจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันไปเพื่อผลักดันให้ระบบเครดิตทางสังคมก่อตัวขึ้นได้จริงในระดับประเทศและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของระบบเครดิตทางสังคมตามที่กำหนดเป้าหมายไว้

## สรุปและอภิปรายผล

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินระบบเครดิตทางสังคมจากกรณีศึกษาต่างประเทศ และการเสนอแนวทางการปรับใช้ระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย โดยอาศัยการทบทวนเอกสารและการสัมภาษณ์หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า การใช้ระบบเครดิตทางสังคมของสหรัฐอเมริกา คือ การให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง รวมถึงการรักษาความเป็นส่วนตัวโดยเฉพาะข้อมูลส่วนตัวของพลเมือง ด้วยเหตุนี้ ทำให้การออกแบบระบบเครดิตทางสังคมของสหรัฐอเมริกา จึงมุ่งเน้นไปที่การรักษาและป้องกันความปลอดภัยให้แก่พลเมืองมากกว่าควบคุมและสอดส่องพฤติกรรม ในขณะที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระบบเครดิตทางสังคมถูกสร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาความไว้วางใจทางสังคม ระบบเครดิตทางสังคมจึงถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการสอดส่องและควบคุมพฤติกรรมขององค์กรและพลเมืองในหลากหลายมิติ

สำหรับการปรับใช้ระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย มีจุดมุ่งหมายที่อาจแตกต่างไปจากบริบทของประเทศไทยอื่น ๆ กล่าวคือ เป้าหมายของระบบเครดิตทางสังคมในประเทศไทย คือ การส่งเสริมให้ประชาชนแสดงพฤติกรรมเชิงบวก ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่หมายรวมถึงพฤติกรรมที่นอกเหนือไปจากบรรทัดฐานขั้นพื้นฐานที่ของสังคมคาดหวัง ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมทางเลือกที่ประชาชนจะเลือกทำหรือไม่ทำก็ได้ เช่น การบริจาคเลือด การเข้าร่วมเป็นจิตอาสา การพัฒนาทักษะ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนแสดงพฤติกรรมเชิงบวก ภาครัฐจึงมีเป้าหมายให้พฤติกรรมเชิงบวกนี้มีผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรม จึงแปลงพฤติกรรมให้เป็นคะแนน แล้วนำคะแนนไปแปลงเป็นสิทธิประโยชน์ โดยพฤติกรรมเชิงบวกนี้อาจแตกต่างกันไปตามความเฉพาะของแต่ละพื้นที่ และการกำหนดสิทธิประโยชน์นี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ

จากแนวทางการดำเนินระบบเครดิตในต่างประเทศ รวมถึงประเทศไทย จะเห็นได้ว่า การดำเนินระบบเครดิตทางสังคมมีสาระสำคัญเกี่ยวกับจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการควบคุมทางสังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้จำเป็นต้องอาศัยกลไกการทำงานของกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานที่ยึดถือร่วมกันเป็นเครื่องชี้นำแนวทางการกระทำของสมาชิกในสังคม หากแต่กฎเกณฑ์และบรรทัดฐานทางสังคมที่ถูกกำหนดขึ้นเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอให้สมาชิกของสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายยอมปฏิบัติตามบรรทัดฐานได้ การควบคุมทางสังคมจึงเป็นกลไกที่สำคัญ โดยการควบคุมทางสังคมที่สามารถทำได้ คือ การทำให้สมาชิกทางสังคมและชุมชนควบคุมตนเอง นอกจากนี้ กลไกที่ทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความ

ยับยั้งจิตใจและใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วนก่อนตัดสินใจแสดงการกระทำ คือ ผลที่จะตามมาจากการกระทำ นั่นคือรางวัลและบทลงโทษ (Janowitz, 1975; Gottfredson, 2006; 2011; Gottfredson & Hirschi, 1990)

อย่างไรก็ตาม การนำระบบเครดิตทางสังคมมาประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมไทยจำเป็นต้องมีการศึกษานำร่องในพื้นที่ชุมชนจริง เพื่อปรับวิธีการดำเนินให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการดำเนินการระบบเครดิตทางสังคมยังจำเป็นต้องคำนึงถึงกลไกการควบคุมความถูกต้องและความโปร่งใสในการให้และบันทึกคะแนนเครดิตทางสังคมเป็นสำคัญ เนื่องจากกลไกการบันทึกและตรวจสอบคะแนนเครดิตเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของระบบและความไว้วางใจของประชาชน ดังนั้น ระบบและกลไกการควบคุมการให้เครดิตทางสังคมจำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาระบบการดำเนินงานอย่างถี่ถ้วน

## เอกสารอ้างอิง/References

- วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. (2560). *รางวัลพระปกเกล้า' 60*. สืบค้นจาก <https://kpi-lib.com/multim/FlipPdf/kpi11663/kpi11663.html#p=229>.
- อาทิตย์ วันนารี่ และฉันทย์พัทธ์ ไคร้วานิช. (2563). *ระบบเครดิตทางสังคม กรณีศึกษา ธนาคารความดี ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี*. (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา เศรษฐกิจดิจิทัล, สถาบันเศรษฐศาสตร์).
- CCTV. (2016). *NDRC and Alibaba Establish Business Credit System (Guojia Fagaiwei Yu Alibaba Gongjian Shangwulingyu Chengxintixi Jianshe)*.” CCTV. Retrieved from <http://jingji.cctv.com/2016/12/02/ARTIzflPF9czN0EvELy9xAsK161202.shtml>.
- Cho, E. (2020). The Social Credit System: Not Just Another Chinese Idiosyncrasy. *JOURNAL OF PUBLIC & INTERNATIONAL AFFAIRS*. Retrieved from <https://jpia.princeton.edu/news/social-credit-system-not-just-another-chinese-idiosyncrasy>.
- Gottfredson, M. (2006). The empirical status of control theory in criminology. In F. Cullen et al. (Eds.), *Taking stock: The status of criminological theory*. New Brunswick, NJ: Transaction Press.
- Gottfredson, M. R. (2011). Sanctions, situations, and agency in control theories of crime. *European Journal of Criminology*. 8(2), 128–143.
- Gottfredson, M., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Janowitz, M. (1975). Sociological Theory and Social Control. *American Journal of Sociology*. 81(1), 82–108. Retrieved from doi:10.1086/226035.

- Kasl, F. (2019). *SURVEILLANCE IN DIGITALIZED SOCIETY: THE CHINESE SOCIAL CREDIT SYSTEM FROM A EUROPEAN PERSPECTIVE*. Retrieved from [www.ilaw.cas.cz/tlq](http://www.ilaw.cas.cz/tlq).
- Kostka, G. (2019). China's social credit systems and public opinion: Explaining high levels of approval. *New media & Society*. 21(7), 1565-1593.
- Liang, F., Das, V., Kostyuk, N., & Hussain, M.M. (2018). Constructing a Data-Driven Society: China's Social Credit System as a State Surveillance Infrastructure. *Policy & Internet*. 10. 415-453. Retrieved from <https://doi.org/10.1002/poi3.183>.
- Liu, C. (2019). *Multiple Social Credit Systems in China*. Retrieved from <https://doi.org/10.31235/osf.io/v9frs>.
- Sithigh, M.D., & Siems, M. (2019). *The Chinese social credit system: A model for other countries?*. European University Institute, Italy.
- Small, M. (2019). *China's Social Credit System and Pro-Environmental Behaviour*. Department of Earth Sciences: Uppsala.
- Trivium. (2019). *Understanding China's Social Credit System*. Retrieved from <https://socialcredit.triviumchina.com/wp-content/uploads/2019/09/Understanding-Chinas-Social-Credit-System-Trivium-China-20190923.pdf>.
- Woesler, M., Warnke, M., Kettner, M., & Lanfer, J. (2021). The Chinese Social Credit System. Origin, political design, exoskeletal morality, and comparisons to Western systems. *European Journal of Interdisciplinary Studies*. 2. 7-35.